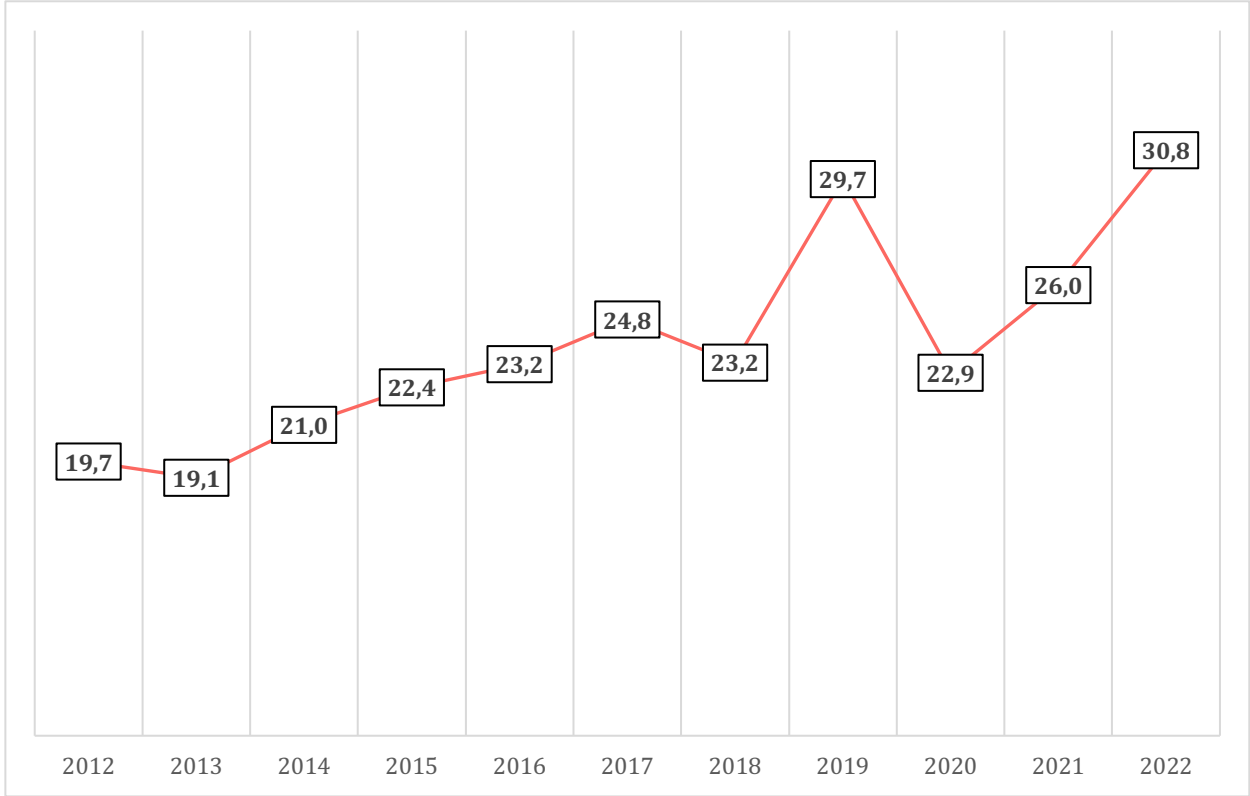

TÜRKİYE'DE ZENGİNLER VE YOKSULLAR ARASINDAKİ MAKAS AÇILIYOR! BİREYSEL GELİR DAĞILIMINDA VAHİM BOZULMA!

Grafik 1: Son 10 Yılda En Zengin Yüzde 5'in Ortalama Geliri En Yoksul Yüzde 5'in Ortalama Gelirinin Kaç Katı? (2012-2022)

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DiSK-AR.

- Türkiye'de gelir eşitsizliği derinleşiyor!
- Türkiye AB ülkeleri içinde gelir eşitsizliğinin en fazla olduğu ülke!
- En zengin yüzde 5'lik grubun ortalama geliri en yoksul yüzde 5'inin 31 katı düzeyinde!
- Son 10 yılda P95/P5 oranı, 11 puan artarak 19,7'den 30,8'e çıktı!
- İşveren gelirleri tüm gelirlerden daha fazla artıyor!
- Kadınların ortalama geliri ortalama gelirin yüzde 21 altında!

TÜİK tarafından 29 Ocak 2024 tarihinde yayımlanan *Gelir Dağılımı İstatistikleri (2023)* Türkiye’de hem toplumsal sınıflar arasında hem cinsiyete göre eşitsizliğin artış eğilimini sürdürdüğünü gösteriyor. DİSK-AR tarafından hazırlanan bu araştırma bülteninde 2022 yılında gelir gruplarına, işteki duruma ve cinsiyete göre gelir eşitsizliği inceleniyor.

Türkiye’de en zengin gelir grupları ile en yoksul gelir grupları arasındaki makas açılmaya devam ediyor. P95, bir ülkedeki en zengin yüzde 5’lik grubu oluşturan kişileri ifade etmektedir. P5 ise bir ülkedeki en yoksul (en az gelire sahip) yüzde 5’lik gruptur. P95/P5 oranı ülkedeki en zengin yüzde 5’lik grubun gelirinin en yoksul yüzde 5’lik grubun gelirinin kaç katı olduğunu ifade eder. TÜİK Gelir Dağılımı İstatistiklerine göre Türkiye’de 2022 yılı itibarıyla P95/P5 oranı 31 kattır. Diğer bir deyişle 2022 itibarıyla Türkiye’de 4,3 milyonluk en zengin yüzde 5’lik gelir grubunun hanehalkı kullanılabilir geliri, 4,3 milyonluk en yoksul yüzde 5’lik gelir grubunun hanehalkı fert gelirinin (P95/P5) 31 katı düzeyinde.

2005 yılında en zengin yüzde 5 toplam gelirin yüzde 25’ine 2022 yılında bu oran yüzde 30,8 oldu, buna karşın en yoksul yüzde 5’in aldığı pay değişmedi. 2005 yılında 25 kat olan P95/P5 oranı 2022 yılında 5,8 puan artarak 30,8 kat oldu (Tablo 1, Grafik 1). Böylece P95/P5 oranı 2005 yılından beri en yüksek düzeye yükseldi.

Tablo 1: En Zengin Yüzde 5’in Ortalama Geliri En Yoksul Yüzde 5’in Ortalama Gelirinin Kaç Katı? (2005-2022)

	En Yoksul Yüzde 5’in Gelirden Aldığı Pay	En Zengin Yüzde 5’in Gelirden Aldığı Pay	En Zengin Yüzde 5’in Ortalama Gelirinin En Yoksul Yüzde 5’inkine Oranı
2005	0,8	20,0	25,0
2006	1,0	19,8	20,5
2007	1,0	19,2	19,4
2008	0,9	20,0	22,3
2009	1,0	19,3	19,3
2010	1,0	19,4	20,0
2011	0,9	19,2	20,6
2012	1,0	19,1	19,7
2013	1,0	18,4	19,1
2014	0,9	18,9	21,0
2015	0,9	20,3	22,4
2016	0,9	21,3	23,2
2017	0,9	21,5	24,8
2018	0,9	20,4	23,2
2019	0,7	21,4	29,7
2020	0,9	20,8	22,9
2021	0,9	22,9	26,0
2022	0,8	24,3	30,8

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DİSK-AR.

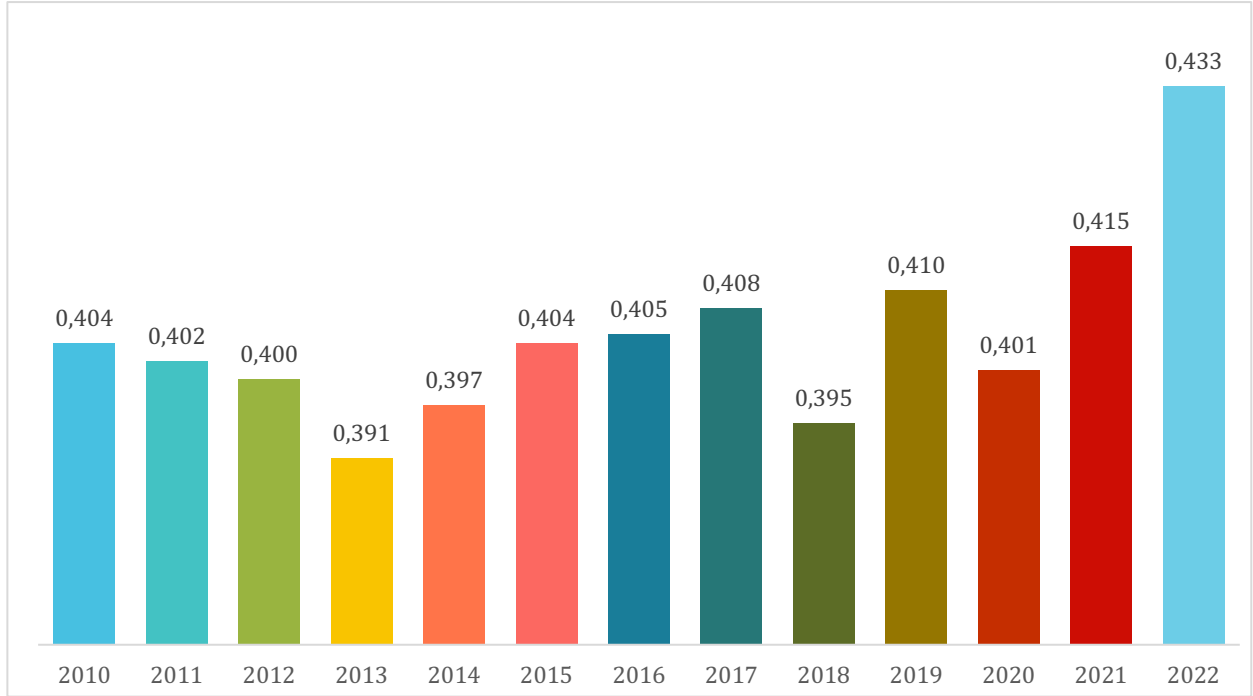
Öte yandan 2022’de, P90/P10 oranı da oldukça vahimdir. TÜİK verilerine göre 2005 yılında 17,7 olan P90/P10 oranı 2013 yılında en düşük düzeyine, 12,6’ya geriledi. 2013 yılından sonra tekrar yükseliş eğilimi gösteren P90/P10 oranı, son bir yılda 0,7 puan artarak 2022 yılında 15 kat olarak gerçekleşti.

Türkiye Gelir Eşitsizliğinde Avrupa Birincisi!

Gelir eşitsizliği ölçüm yöntemlerinden biri olan Gini katsayısı, bir ülkedeki gelir dağılımı konusunda önemli bir göstergedir. Gini katsayısı ülkelerdeki gelir dağılımını ölçmek için kullanılan yöntemlerden biridir. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında bir değer olup katsayı 1'e yaklaştıkça gelir dağılımı bozulmakta, 0'a yaklaştıkça gelir dağılımı iyileşmektedir. 0 mutlak eşitlik anlamına gelirken (herkesin pay alması) 1 ise mutlak gelir eşitsizliği anlamına gelmektedir (bütün gelirin tek kişi tarafından elde edilmesi). Gini katsayısı genellikle 0,200 ile 0,500 arasında seyretmektedir.

Türkiye'de Gini katsayısı artıyor. Gini katsayısı son bir yılda 0,415'den 0,433'e yükseldi ve 2008'deki seviyesini aştı. 2005 yılında 0,428 olan Gini katsayısı 2008'de 0,415 olarak gerçekleşti ve 2019 yılında 0,410'a kadar yükseldi. 2022 yılında Gini katsayısı 0,433 olarak gerçekleşti (Grafik 2). Böylece Gini katsayısı son 12 yılın en yüksek düzeyine yükseldi.

Grafik 2: Türkiye'de Gelir Dağılımı-Gini Katsayısı (2005-2022)

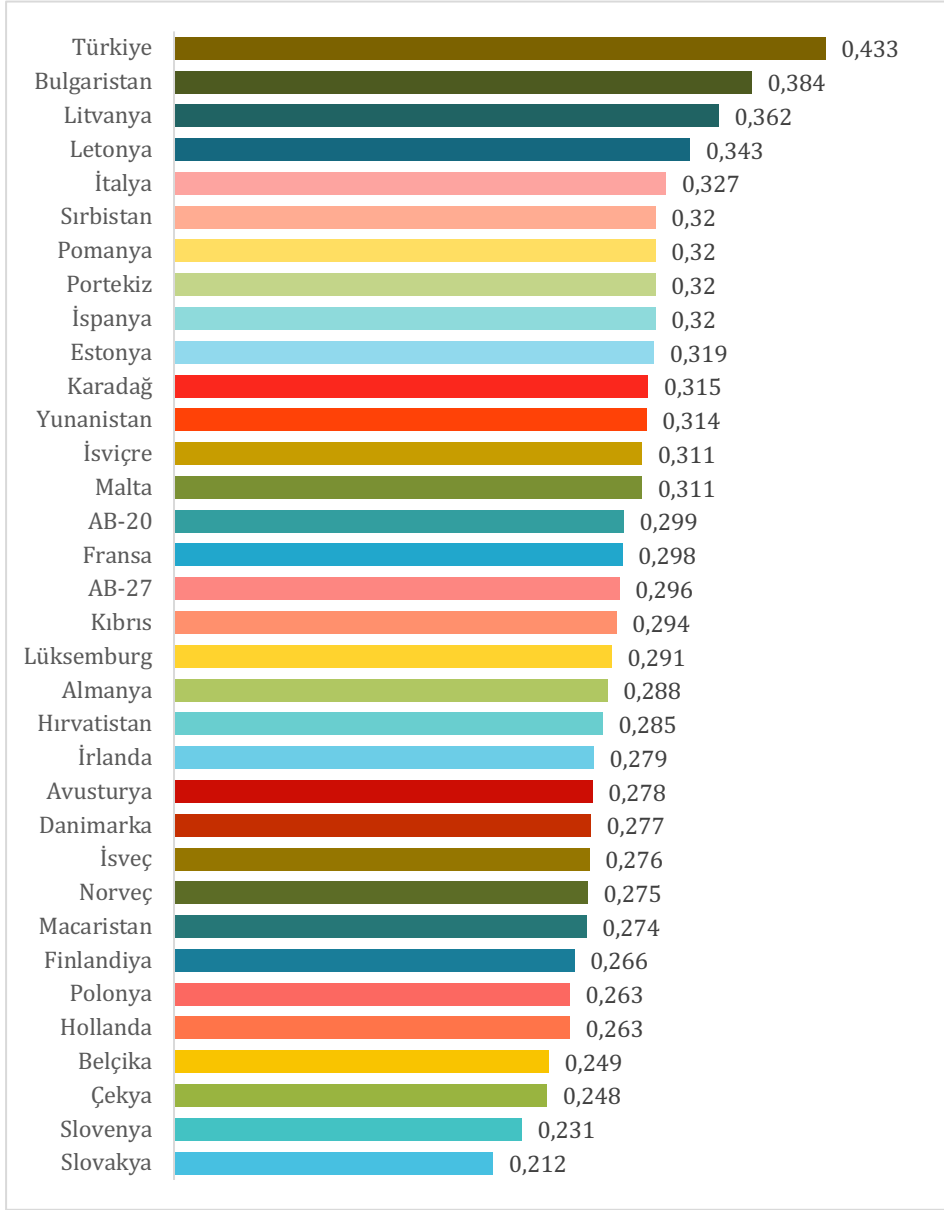

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DİSK-AR.

Türkiye, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında gelir eşitsizliği en fazla ülkedir. Avrupa Birliği (AB) İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından yayımlanan verilere göre AB-27 üye ülke ortalamasında Gini katsayısı 2022 itibarıyla 0,296'dır. AB ülkeleri içinde Gini katsayısı en düşük ülke 0,212 ile Slovakya'dır. Slovenya (0,231), Çekya (0,248), Belçika (0,249), ve Polonya (0,263) AB ülkeleri içinde gelir eşitsizliği en az olan ilk beş ülkenin arasında yer almaktadır (Grafik 3).

AB ülkeleri içinde gelir eşitsizliği en fazla olan ilk beş ülke Türkiye (0,433), Bulgaristan (0,384), Litvanya (0,362), Letonya (0,343), İtalya (0,327). Türkiye, 2022'de 0,433 Gini katsayısıyla gelir eşitsizliğinde birinci sırada yer almaktadır.¹

¹ TÜİK verilerine göre Gini katsayısı 2021 yılında 0,415'tir. Bu veri esas alındığında da Türkiye, AB ülkeleri ile kıyaslandığında gelir eşitsizliğinin en fazla olduğu ülke durumundadır.

Grafik 3: AB Ülkelerinde ve Türkiye'de Gini Katsayısı (2022)

Kaynak: Eurostat, Gini coefficient of equivalized disposable income-EU-SILC survey, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TESS1190/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=3ac83c16-b806-4b74-b208-904d62b5bc20> (Erişim: 29 Ocak 2024). DİSK-AR. AB verileri içinde Türkiye verisi henüz güncellenmediğinden Türkiye'ye ait veri TÜİK'ten alınmıştır.

İşveren Gelirleri Tüm Gelirlerden Daha Hızlı Artıyor!

Türkiye'de hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre gelirlerine bakıldığında işveren gelirlerinin çok daha hızlı arttığı görülmektedir. 2005 ve 2022 arası dönemde hanehalkı fertlerinin esas işlerinden elde ettiği gelir 8.754 TL'den 116.297 TL'ye yükseldi. Böylece ortalama hanehalkı fert geliri yüzde 821,4 oranında arttı (Tablo 2).

Ücretli çalışanların ortalama hanehalkı fert geliri 2005 ve 2022 yılı arasında yüzde 1.333,8 oranında artarak 9.069 TL'den 102.821 TL'ye yükseldi. Yevmiyelilerin ortalama fert geliri aynı dönemde 3.289 TL'den 53.334 TL'ye ve kendi hesabına çalışanları 7.002 TL'den 115.622 TL'ye yükseldi. Böylece 2005 ve 2022 arasında ortalama hanehalkı fert geliri yevmiyelilerde yüzde 1.521,6 ve kendi hesabına çalışanlarda yüzde 1.551,3 oranında artış gösterdi.

İşverenlerin ortalama hanehalkı fert geliri ise 2005 ve 2022 yılları arasında yüzde 1.900,6 artışla 20.403 TL'den 408.174'e yükseldi (Tablo 2).

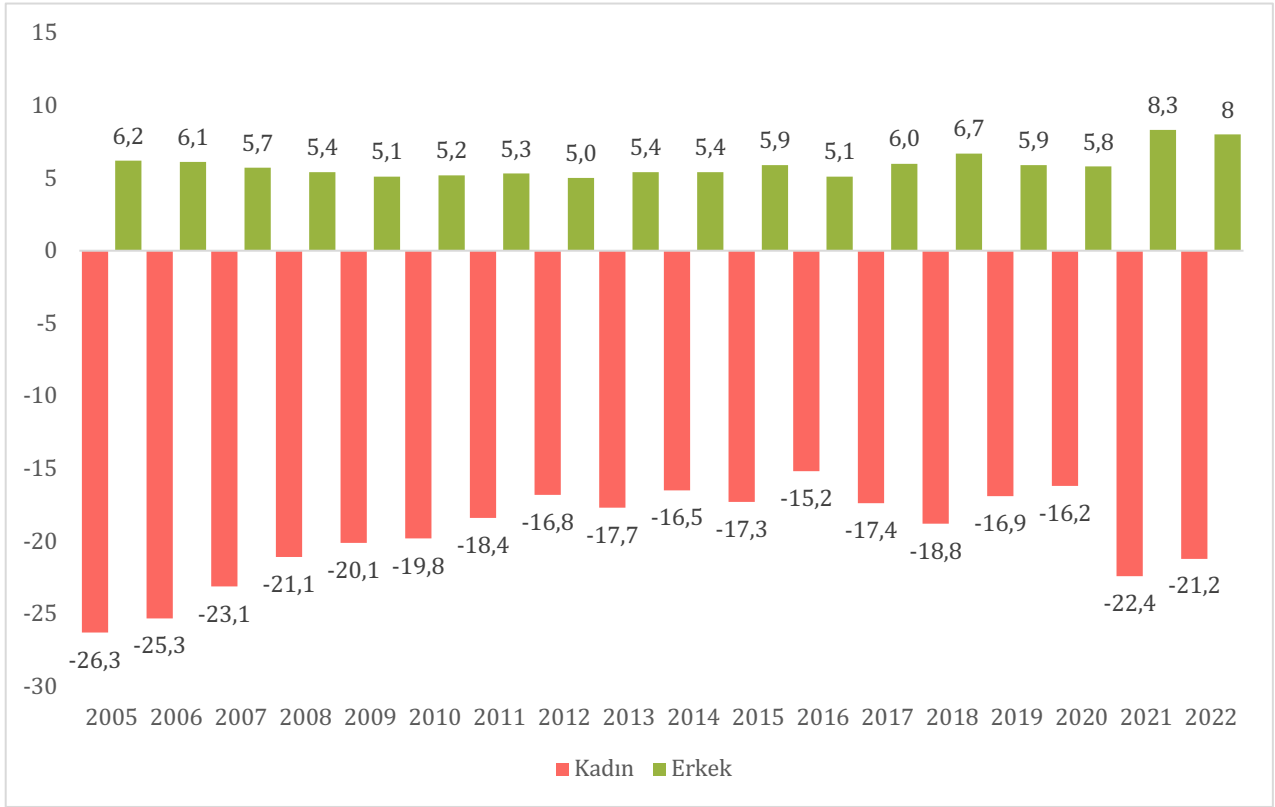
Tablo 2: İşteki Duruma Göre Türkiye'de Ortalama Hanehalkı Fert Gelirleri (TL) (2005-2022)

	Toplam	Ücretli/Maaşlı	Yevmiyeli	Kendi Hesabına	İşveren
2005	8.754	9.069	3.289	7.002	20.403
2006	10.005	10.308	4.241	8.106	25.411
2007	10.922	11.471	4.511	8.344	26.846
2008	11.967	13.014	4.437	8.553	27.236
2009	12.558	13.707	4.960	9.508	26.522
2010	14.159	14.904	5.420	10.980	33.465
2011	15.157	15.928	5.861	11.834	35.680
2012	17.255	18.110	6.322	13.356	39.632
2013	19.051	19.772	7.667	14.629	44.587
2014	21.514	21.930	8.605	17.644	47.386
2015	24.976	24.375	10.003	20.417	67.640
2016	28.299	27.449	11.634	21.999	83.542
2017	30.748	30.106	13.280	24.134	88.285
2018	34.733	34.286	14.769	27.127	95.495
2019	43.118	42.006	17.577	33.207	125.698
2020	47.886	46.846	18.006	37.871	136.280
2021	62.826	56.899	25.632	58.697	220.482
2022	116.297	102.821	53.334	115.622	408.174
2005-2022 Artış (Yüzde)	1.228,5	1.133,8	1.521,6	1.551,3	1.900,6

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DİSK-AR.

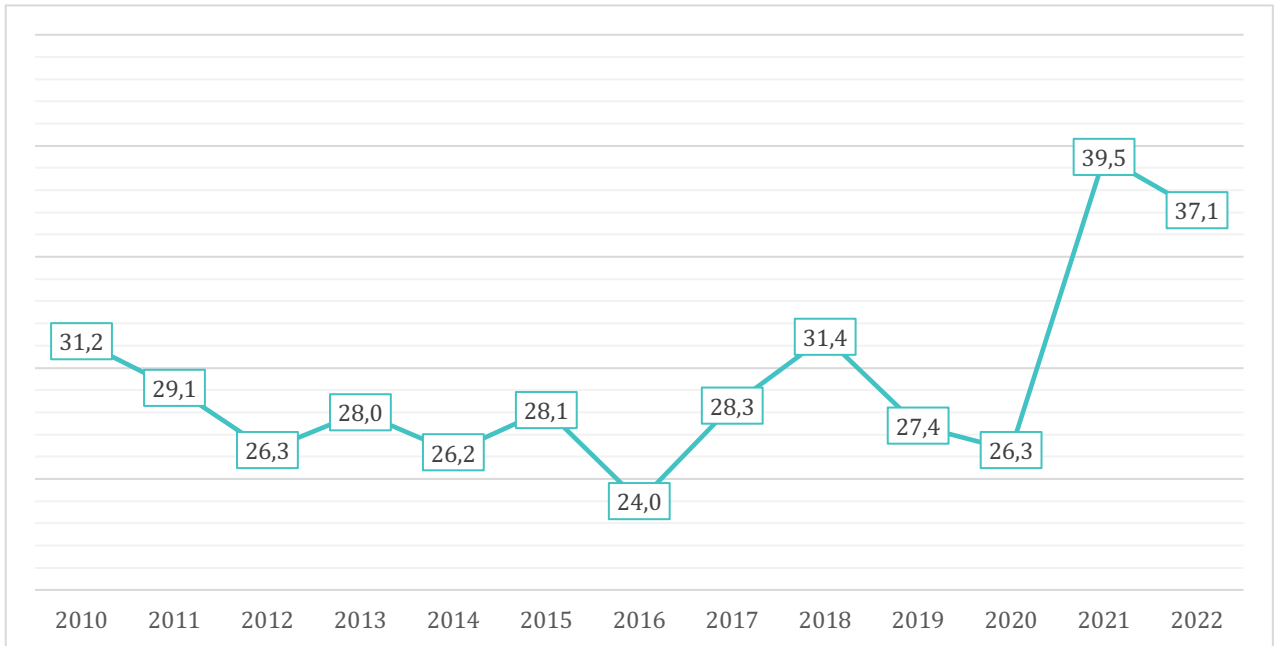
Gelir Dağılımında Cinsiyet Uçurumu!

Ortalama hanehalkı fert gelirlerine cinsiyete göre bakıldığında kadınlar ve erkeklerin arasında ciddi farklar olduğu görülmektedir. 2005 yılında kadınların ortalama hanehalkı fert geliri ortalama fert gelirinden yüzde 26,3 daha azdı, erkeklerinki ise yüzde 6,2 daha fazlaydı. 2022 yılına gelindiğinde erkeklerin ortalama fert geliri toplam ortalama gelirin yüzde 8'i üzerindeyken kadınlarinki halen ortalamanın yüzde 21,2 altındadır (Grafik 4). Kadınlar ortalama gelirlerin altında gelir elde ederken erkeklerin gelirleri ortalama gelirlerin üzerindedir.

Grafik 4: Kadın ve Erkek Gelirlerinin Ortalama Gelirden Farkı (Yüzde) (2005-2022)

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DİSK-AR.

Kadın ve erkeklerin gelirleri arasındaki fark, gelirlerin birbirine oranlanmasıyla da görülebilir. 2005 yılında erkeklerin ortalama hanehalkı fert geliri kadınlarınkinden yüzde 44,1 oranında fazlaydı. Erkekler ve kadınların ortalama fert gelirleri 2016 yılına kadar yaklaşma eğilimi gösterse de bundan sonra hızla artarak 2022 yılında yüzde 37,1 olarak gerçekleşti (Grafik 5).

Grafik 5: Erkeklerin Fert Geliri Kadınlarınkinden Ne Kadar Fazla? (Yüzde) (2010-2022)

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DİSK-AR.

İşteki duruma göre erkek ve kadınların fert gelirleri arasındaki fark çok daha çarpıcı. 2022 yılında yevmiyeli çalışan erkekler kadınlardan yüzde 78,5 oranında fazla gelir elde ettiler. Bu oran işverenlerde yüzde 45,3, kendi hesabına çalışanlarda yüzde 24,9 ve ücretlilerde yüzde 21,9 olarak hesaplandı (Tablo 3).

Tablo 3: İşteki Duruma Göre Türkiye’de Erkeklerin Fert Geliri Kadınlarınkinden Ne Kadar Fazla? (Yüzde) (2005-2022)

	Toplam	Ücretli/Maaşlı	Yevmiyeli	Kendi Hesabına	İşveren
2005	44,1	11,2	101,7	128,8	34,8
2006	42,1	10,9	113,8	110,7	81,2
2007	37,4	12,9	103,1	147,7	38,9
2008	33,5	14,3	104,2	139,1	57
2009	31,6	12,9	131,8	124,6	61,4
2010	31,2	13,8	132,5	112,7	25
2011	29,1	15	113,3	109,7	-0,3
2012	26,3	13,8	119,6	98,9	1,7
2013	28,0	14,8	112,5	102,8	29,9
2014	26,3	15,3	109,9	82,1	38,7
2015	28,1	17,8	107,7	87,2	14,8
2016	23,9	14,6	98,5	79,9	-0,8
2017	28,3	18,5	81,8	81,3	8,6
2018	31,4	20,8	85,8	77,3	20,2
2019	27,4	17,6	83,8	63,9	20,9
2020	26,3	19,2	90,1	81,8	11,7
2021	39,6	23,9	93,8	71,2	24,9
2022	37,1	21,9	78,5	29,4	45,3

Kaynak: TÜİK, Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023. DİSK-AR.